

PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM 60lk
FOND K 46000

E.Vilde nim. Tallinna Pedagoogiline Instituut
Tööpetuse ja metoodika kateeder

V i r g e P i k k a m ä e

KÄSMU KOOLI AJALUGU (1873-1963)

Kursusetöö

Juhendaja: prof. L.Andresen

Tallinn
1984

SISUKORD

Sissejuhatus.	lk. 3
1. Käsmu kooli asutamine ja kasutusel olnud koolimajad.	lk.5
2. Käsmu algkooli õpetajad.	lk.9
3. Käsmu algkooli tegevus 90 aasta jooksul.	
3.1.Koolitegevus algusest kuni 1919 aastani.	lk.14
3.2.Koolitegevus aastatel 1919 - 1929.	lk.16
3.3.Koolitegevus aastatel 1929 - 1939.	lk.27
3.4.Koolitegevus aastatel 1939 - 1963.	lk.36
4. Õppe ja kasvatustöö korraldus.	lk.40
Kokkuvõte.	lk.45
Kasutatud kirjandus ja arhiivimaterjalid.	lk.47

SISSEJUHATUS

Uurimustöö sisaldab andmeid Käsmu algkooli tegevuse kohta tema asutamisaastast - 1873, kuni kooli sulgemiseni - 1963 aastal. Töö eesmärgiks oli välja uurida, missugused olid tolleaegsed Käsmu koolimajad ja kus nad asusid; kes töötasid õpetajatena kooli 90 tegevusaasta jooksul; mida õpetati ning missuguste õppevahendite abil õppetöö käis. Uurimistöö käigus selgus ka rida muid huvitavaid fakte: näiteks õpetajate palgasuhtes; ka see, et koolil oli oma hoolekogu, kes muretses raamatuid ja õppevahendeid; et iga aasta korraldati nääripuu ning saadud sissetulek jäi kooli kasutada; ning ka see, et kool asutas oma aia ja katsepeenrad õpilastele.

Uurimustöö alustamisel võtsin kõigepealt aluseks Käsmu algkooli endiste õpilaste mälestused ning nendele toetudes hakkasin koguma arhiivimaterjale.

Andmete täpsustamisel selgus kooli asutamisaasta ja kuupäev (15. okt. 1873). Samuti ka see, et koolimajadena olid põhiliselt kasutusel vana koolimaja ja valge koolimaja - nii nagu neid rahvasuus kutsuti. Vahepealsetel perioodidel asusid osa klassikomplekte Ässa talus, Nuudi talus ja kõige lõpuks Tõnikse talus. Klassikomplektide arv sõltus lastepere hulgast külas ja selle ümbruskonnas. Kõige rohkem oli koolis kasutusel kuus klassi ja kõige suurem õpilaste arv oli 1922/23 õppeaastal - 81. Kool algas enamasti ikka septembri kuu jooksul, vahel ka oktoobri alguses. Lõpes mai lõpus või juuni alguses.

Koolivaheaeg peeti jõulude , lihavõtete ja nelipühade ajal. Aastane õppepäevade arv kõikus 170 ja 195 vahel. Selle 90-ne tegevusaasta jooksul õpetas koolis 25 õpetajat, kelledest kõige paikapidavam oli esimene õpetaja Thoomas Eintrei. Õppeained, raamatute ja vahendite rohkus sõltusid valitsevast riigikorrast ja koolitüübist. Koolitegevus lõpes 1963 aastal õpilaste vähesuse tõttu.

Töö paremaks näitlikustamiseks on kasutatud Käsmu küla plaani, koolimajade plaane ja kooliõue plaani, millised on mälu järgi joonistanud põline külaelanik ja endine Käsmu kooli õpilane Alice Pikkamäe. Kasutus on veel fotomaterjali ja vanu klassitunnistusi.

1. KÄSMU KOOLI ASUTAMINE JA KASUTUSEL OLNUD KOOLIMAJAD

Käsmu algkool algas oma tegevust 15. oktoobril 1873 aastal. Esimeseks õpetajaks oli Thoomas Eintrei. (6, lk. 1)

Kooli asutajateks olid külas hariduse poole püüdlejad elanikud, kes kooli vajadusest aru saades, pöördusid vastava palvega kohaliku suurmaomaniku poole. Tol ajal oli selleka Aaspere mõisa parun Dellingshausen. Parun, võttes arvesse elanike tungivat palvet ja lasterohkust külas, andis Käsmust ühe talumaja koolihooneks ning lisaks veel $9\frac{3}{4}$ tiinu maad. Kõik see anti õpetajale rendile 25 rubla eest aastas. 20 aasta jooksul maksid seda summat kohalikud elanikud, siis aga 1893 aastast, kui kool inspektor Luik'i nõudmisel Aaspere valla alla üle viidi, maksis renti mainitus vald.

Säilinud on dokument 1909 aasta oktoobrist, millest selguvad Aaspere valla kogukonna kulud. Näiteks:

Ühendatud kogukonnale 405 rbl. 90 kop.

Aaspere kooli ülespidamiseks 400 rbl. 15 kop.

Käsmu kooli ülespidamiseks 254 rbl. 05 kop.

Abitalitaja palk 35 rbl.

Vaestele 393 rbl. 20 kop.

Dokumendile on alla kirjutanud Aaspere valla valitseja ja kirjutaja. (Dokument asub Tartu Etnograafiamuuseumis.) Aaspere vald tasus renti kuni 1922 aastani, mil kool Palmse valla alla jäi ja sellest ajast alates hakkasid

renti tasuma õpetajad. Peale selle andis parun Dellingshausen veel iga aasta oma metsast tasuta 10 sülda puid kooli ja kooliõpetaja ruumide kütmiseks. Sellega olid siis ka suuremad mured murtud.

Esimene koolimaja saadi sel teel, et Joosti peremees, Joosep Lepni, oli endale uue elumaja koos kõrvalhoonetega suurele teele lähemale ehitanud - endine Joosti krunt oli väga suur. Vana elumaja jäi vabaks ja see sai parun Dellingshauseni loal esimeseks Käsmu koolimajaks. Alguses hakati teda kutsuma esimese õpetaja Thoomas Eintrei järgi Eintrei kooliks, pärastpoole, kui uus koolihoone oli valmis, vanaks koolimajaks. Joosti krunt asub praegu Neeme tee ja Merekooli tänava nurgal.

Tolle aja kohaselt oli maja tavalise õlgkatusega rehielamu, mis koosnes rehealusest, rehetoast ja kahest kambri-rist. Kambrites elas õpetaja. Üks väike tuba oli hoopis ilma akendeta. Teistesse ruumidesse tuli päevavalgust läbi väikeste akende.

Et küla jõukus kasvas kiiresti ja sellest tingitult ka külaelanike arv, jäi Eintrei kool lasteperele kitsaks. 1898 aastal ehitati valla kulu ja kirjadega samale krundile, vanast koolimajast 10-15 meetri kaugusele uus koolimaja. (6, lk. 12) Küla kolmeklassiline kool kolis sinna. Ka Eintrei sai endale uude majja elutoa. Vanasse, tühjaksjäänud majja, asusid elama käsmulased Pauline ja Jaan Pärmik oma poja Arendiga. Perekond oli napsuarmastaja. Kuna 1937a. talv oli väga külm, viis pererahvas majaalusesse kartulihoidlasse süsi ja läksid ise Käsmu pargis asuvasse Aaspere mõisa teenijamajas elavale tütrele külla. Sel ajal läks

maja põlema ja põles maani maha. See oli 21.jaanuaril 1937 aastal.(6,lk.27)

Uuel koolimajal oli põhjapoolses osas üks suur klassiruum kahe kõrge aknaga ida ja läänepoolisel küljel. Lõunapoolisel osal oli üks tuba hilisema IV klassi jaoks, mis hiljem, osade klasside kolimisel endise merekooli ruumidesse, sai koolijuhataja korteriks. Lõunaosas oli veel köök ja elutuba Eintreile ning esik-kantselei osa.(Lisa 1) Esialgu oli maja värvitud pruuniks, kuid hiljem, 1930 aastal, värviti maja valgeks pruunide nurkadega. Sellest ajast peale hakati maja rahvasuus kutsuma valgeks koolimajaks.(Lisa 2)

1920 a. hakkas kool töötama kolme klassikomplektiga s.t. toodi juurde V ja VI klass. Kuna valges koolimajas jäid ruumid kolmele klassikomplektile kitsaks, siis uueks õppeaastaks renditi III - VI klassi jaoks ruumid Ida Kristenbruni majast - Ässa talust. Neid ruume kasutati viis aastat ning seejärel toodi klassikomplektid jälle valgesse koolimajja. Õpilaste vähesuse tõttu oli komplekte jälle kaks.

1931 aastal võeti lisakoolimajana kasutusele Nuudi talu. Õppimistingimused muutusid talutavamateks, kuna IV ja V klass viidi Nuudile, Käsmu Tarvijate Ühisuse kõrval asuvasse ruumidesse. Seega asus kool poega ühe katuse all. Nuudi maja ehitati esialgselt Merekooli jaoks. Ehitusega alustati 1866 aastal ja lõplikult valmis hoone 1887 a. sügisel. Ehitajaks oli Joosep Kristenbrun. Hiljem, peale J.Kristenbruni surma, päris hoone tütar Maria, kes üüris osa majast Käsmu Tarvijate Ühisusele, osa Käsmu algkoolile. (Lisa 3)

Selliselts, kahe koolimaja kasutamisega, kestis õppetöö kuni sõja alguseni - 1941 aastani. Õpilaste arv jäi väiksemaks, ning paar aastat töötati veel valges koolimajas. 1946. aastast jäi Käsmu töötama algkool - 4 klassi, ülejäänud klassid viidi üle Vösule, kuna seal oli juba 7-klassiline kool. Samal aastal viidi kooliruumid üle Tõnikse tallu, kus nad püsisid kuni 1963 aastani, mil kool õpilaste vähesuse tõttu suleti. Valge koolimaja saatusest on teada niipalju, et 1946 aastal võttis sõjavägi ta enda käsutusse ja kasutas seda puutöökojana. Lõpuks viidi maja Loksale internaadiks. (Lisa 4)

2. KÄSMU ALGKOOLI ÕPETAJAD

1. Eintrei , Thoomas 1873 - 1908
2. Lindam , Arnold 1908 - 1915
3. Kristenbrun (Kastni) , Nadežda 1915 -1919 ; 1920 -1928
4. Larens , Margarete 1919 - 1922
5. Metstak , Alviine 1920 - 1923
6. Tenksimäe , Hilda 1920 - 1923
7. Grumm, Leonti 1922/23 9.jaan.-9.mai asendaja tunniandja
8. Römmer, Arnold 1922/23 9.jaan.-9.mai asendaja tunniandja
9. Kirnmann , E. 1923 - 1926
10. Näro (Kajaste) , Johannes 1928 - 1941
11. Kajaste , Agnes 1929 - 1931
12. Talpsepp (Veskoja) , Marie 1931 - 1935
13. Eišbaum , August 1934 - 1940
14. Vaigu (Kers), Ella 1935 - 1940
15. Kapper , Stana 1940 - 1941
16. Meriloo , Marta 1941- 1942
17. Haljak (Larens), Ella 1942 - 1944
18. Lepni , Helmi 1941- 1944
19. Kasemaa, Arno 1944 - 1948
20. Kasemaa (Rünk), Elli 1945 - 1948
21. Männik , Helmi 1945 - 1946
22. Soomann , Ilse 1947 - 1952
23. Pikkamäe (Jüriska) , Alice 1950 - 1951
24. Klamas , Hilda 1952 - 1962
25. Samm, Milde 1962 - 1963

Alice Pikkamäe (Jüriska) töölevõtmise kohta on säilinud dokument. (Lisa 5)

Kõige kauem, 35 aastat, töötas Käsmu algkoolis selle esimene õpetaja Thoomas Eintrei. Pärit oli ta Harju maakonnast Kasispea külast Junkro talust. 21 aastane Thoomas Eintrei oli lõpetanud Kuuda Õpetajate Seminari ning õpetaja töö kõrval pidas Käsmus ka köstri ametit: ristis ja mattis, pidas kabelis jutlust, andis kõrge eani koolis usuõpetust ning oli küla poolt igatpidi lugupeetud mees. Ta oli aktiivne isetegevuslane, merekooli õpetaja ja ka Käsmu majaka vaht. Esimene õpetaja elas kõrge vanaduseni Käsmus. Peale pensionile minekut elas Allika peres ja Pika-põllu peres. Paar aastat enne surma läks ta elama sugulaste juurde Harju rajooni Vihasoo külasse. Kuigi T.Eintrei sooviks oli saada maetud Käsmu kalmistule, maeti ta siiski Harju rajooni Loksa kalmistule. Käsmu rahvapoolt, tänuks tehtud töö eest, püstitati annetustest saadud rahadest lahkunule hauasammas.

T.Eintrei kooliõpetajaks tulekust peale hakati kooli Eintrei kooliks kutsuma. Ta oli ka kolme klassipeale ainuke õpetaja. Teadaolevad esimesed õpilased olid Joosep Laaderlich Valli perest ja Liiso Kaskni Tõnikse perest. Koolilapsed istusid pikkadel pinkidel ümber laua. Et Eintrei oli vanapoiss, käisid tüdrukud õpetaja tube kraamimas ja nõusid pesemas. Marie Männiku mälestuste järgi ei mäleta tema, et Eintrei oleks kunagi peol tantsinud.

Oma koolitööst olla Eintrei kurtnud oma sõpradele, et Käsmu koolis olla on väga kehv. Lapsed tihti haiged ja küla vaene. Eriti palju olnud naha ja silmahaigusi, esinenud ka

kopsuhaigusi. Laste ja noorukite surevus oli suur. Kuid külas arenes olukord kiiresti, jõukus kasvas, arenes rannakaubandus ja salakaubana veeti soola, vahel ka piiritust. Hakati ehitama väikseid purjelaevu. Küla jõukuse kasvades ehitati uus koolimaja. Eintrei jätkas ka seal laste õpetamist. Kuid kuna ta asus õppejõuna tööle Käsmu Merekoolis (asutati 1884) ja oli 1889 aastal ehitatud majaka vahiks, siis arvatavasti aja nappuse tõttu loobus ta külakoolmeistri kohast, jäädes edaspidi vaid usuõpetuse tunde andma.

Peale Eintrei töötas Käsmu külakoolis veel mitmeid õpetajaid, kuid ükski polnud enam nii paikapidaiv kui tema.

Praegu Käsmus elavate vanemate inimeste mälestused ulatuvad selleni, kui koolijuhatajaks oli Kavastust pärit Aaspere Ministeeriumikooli pedagoogikaklassi lõpetanud äge ja karm mees Arnold Lindam. Klassis olid piked pingid millel istusid seitse last, rääkida tohtis ainult vene keeles. Kes seda ei täitnud sai karistada.

Kangust Aleksander mäletab, et Lindam lõi tema venda Jakobit käega mõlemale poole nägu. Hilda Einholm mäletab veel, et Lindam lõi joonlauaga vastu näppusid ja pani nurga põlvili herneste peale.

Endiste õpilaste mälestused ulatuvad ka õpetaja Nadežda Kristenbrunini. Tema tuli Käsmu Larensite perekonda koduõpetajaks Saaremaalt Kuressaarest. Hiljem asus küla koolmeistri kohale. Peale ema surma tõi ta ka oma isa Aleksei Adersi Käsmu. Isa abistas zeda tundide andmisel. Ellinor Vaik mäletab, et ühes laulutunnis lõi A. Aders õpilasele Kustav Einlonile viiulupoognaga pähe, nii et poogen purunes.

Johannes Kajaste tuli Käsmu kooli Ellinor Vaigu mälestuste järgi 1928 aastal. Tema naine Agnes andis laulutunde. Neil oli poeg Vello ja tütar Eike. A.Kajastu suri kui lapsed olid veel päris väikesed. Enne A.Kajaste haigestumist tuli kooli Marie Talpsepp, siis oli koolis juba telefon ja klassikomplektide arv IV. Peale M.Talpsepa lahkumist 1935 aastal tuli kooli abiõpetajaks August Ešbaum, ta töötas koolis kuus aastat ja läks siis Vöhma kooli õpetajaks. Peale Ešbaumi tuli Käsmu kooli

algklasside peale tore õpetaja Ella Vaigu. Ta abiellus Avinurme kandi mehega ja lahkus koolist 1940 aastal. Õpetajaks oli siis Stana Kapper. 1940/41 aastal oli kuues klass Käsmus viimast aastat. Juba 1939/40 aastal olid V-VI klass ametlikult Vösule viidud. 12 õpilast käis iga päev 14 km jalgsi kodu ja kooli vahet. Käsmus käisid koolis ainult oma küla lapsed. Kuid lastevanemate palvel jättis Haridusministeerium siiski kooli kahekomplektiliseks ja lapsed võisid jälle Käsmus edasi käia.

Sõja puhkemine tõi kaasa palju kannatusi ja muutis palju küla elu. Hukkusid meremehed ja laevad, sõjaväljal langesid endised õpilased. Sõja tõttu, 1941 aastal, lahkus Käsmust kauaaegne koolijuhataja J.Kajaste. 1941-44a. töötas koolis I - III klassiga ainult õpetaja Ella Haljak. Peale tema ümberasumist tööle Rakvere Õpetajate Seminari sai koolijuhatajaks Käsmu koolis käinud Elli Kasemaa ja lauluõpetajaks tema mees Arno Kasemaa.

Pegle E.Kasemaa lahkumist viidi kool endisest valgest koolimajast üle Tõnikse talusse. Tööle jäi neli klassi ja koolijuhatajaks oli Ilse Soomann. Õpilasi oli

16 - 18. Õpetaja Soomann lahkus Tallinnasse ja uueks õpetajaks tuli endine Leesi algkooli juhataja Hilda Klamas. Peale H. Klamasi pensionile minekut töötas Käsmu kool veel kaks aastat õpetaja Sammi juhtimisel. Kui ka see õpetaja lahkus, siis kool 1963 aastal suleti ja vähesed õpilased suunati Vösu kooli.

3. Käsmu Algkooli tegevus 90 aasta jooksul (1873 - 1963)

3.1 Koolitegevus algusest kuni 1919 aastani

Käsmu küla ehk Kasperwieg kuulus Haljala kihelkonna Aaspere valla alla. Seda aga kuni 1922 aastani, millest alates hakkas küla kuuluma Palmse valla alla.

Esialgsetel, rahvasuust pärinevatel andmetel, sai Käsmu külaelanike haridustee alguse umbes 1872 - 1873 aastal. Andmete täpsustamisel selgus, et Käsmu Algkool algas oma tegevust 15.oktoobril 1873 aastal üheklassilise eraalgkoolina Kuuda Seminarist tulnud õpetaja Thoomas Eintrei juhatusel.(6,lk.1)

On teada, et Haljala kihelkonnas tegutses umbes sellel ajal, see on 1875/76 õppeaastal, 16 kooli.(1,lk.26) Kümme aastat hiljem mainitakse, et 1883/84 õppeaastal on revisjoni andmeil juba 20 kooli. (2, lk.24-25) Ning veel kümme-kond aastat hiljem, see on 1895/96õppeaastal, oli Haljala kihelkonnas 18 kooli (3,lk.52-53) :

1.Altenhof	10.Kihlevere
2.Katteba	11.Roabu
3.Pödruse	12.Metsiku
4.Idavere	13.Sagadi
5.Kandle	14.Esku
6.Karula	15.Selja
7.Aaspere	16.Vihula
8.Käsmu	17.Vatku
9.Kavastu	18.Varangu

Kooli algusest kuni 1919 aastani oli Käsmu kool ühe klassiline, kuid kolme jaoline. Selle ajani oli seal töötanud kolm õpetajat:

1. T.Eintrei - Kuuda Seminari lõpetanud, 35 aastat
(1873-1908)
2. A.Lindam - algkooli õpetaja kutsega, 7 aastat
(1908-1915)
3. N.Kastni - kodukooli õpetaja kutsega, 4 aastat
(1915-1919)

Kõik see aeg töötas kolm jagu ikka ühe õpetajaga.

On teada, et Aaspere mõisa Kasperwiegi (Käsmu) koolis 1875/76 õppeaastal oli 26 poissi ja 19 tüdrukut. Õpetajaks T.Eintrei, kes lõpetas Kuuda Seminari (Saaremaal). Õpetaja 1873 aastast peale.(1,lk.26)

1883/84 õppeaastal oli Aaspere mõisa Kasperwiegi koolis poisse 7 ja tüdrukuid 11. Õpetajaks T.Eintrei (sünd.1851). Palk mõisalt 20 rbl, külalt 80 rbl. Kooli olukord ja varustus väga hea.(2,lk.24-25)

1895/96 õppeaastal oli Kasperwiegi koolis poisse 24 ja tüdrukuid 36. Koolipäevade arv sel õppeaastal oli 129 päeva, palk 100 rubla. Sel aastal oli Aaspere mõisa all kaks kooli : Kattentack (Aaspere) ja Kasperwieg (Käsmu).(3,lk.53)

1918 aasta koolid Haljala piirkonnas.

Aaspere vald. Hõbeda vallakool, õpilasi 21, õpetajaid 1, 1 klass.

Liiguste 2 aastane Ministeeriumikool, asutatud 1884, õpilasi 81, õpetajaid 2.

Vatku õpilasi 31, õpetajaid 1, 1klass.

Võipere õpilasi 30, õpetajaid 1, 1klass.

Kihlevere õpilasi 18, õpetajaid 1, 1klass.

Loobu õpilasi 15, õpetajaid 1, 1klass.

Käsmu õpilasi 30, õpetajaid 1, 1klass.

Käsmu Merekool õpilasi 73, õpetajaid 3, 3klassi.(7)

Alates 1919 aastast kuni 1947 aastani on võimalik koolielust täpsemaid andmeid saada tänu sellele, et igaaastase tegevuse kohta tehti sissekandeid kroonikaraamatusse.

3.2. Koolitegevus aastatel 1919-1929

1919 - 1920 õppeaasta.

Õppeaasta algas 20 oktoobril ja lõppes 24 mail. Jõulud kestsid 20 detsembrist 7 jaanuarini. Lihavõtted 27 märtsist 12 aprillini. Õppetöö vältas 194 päeva. Õppetöö algas 2 nädalat hiljem valitsuse poolt määratud ajast, sest endine õpetaja N.Kastni palus end 1 oktoobrist lahti registreerida raskekujulise kopsuhaiguse pärast ja uut ei leitud õigeks ajaks. Peale selle oli takistuseke asjaolu, et kool 4-ja klassiliseks muudeti ja seega ka teine õpetaja valida tuli.

Koolis käis sel talvel 54 õpilast, neist 27 tüdrukut ja 27 poisslast. Vaesematele õpilastele anti Aaspere valla poolt 190 marka toetusraha.

Ikl.-17, II kl.- 12, III kl.- 15 ja IV kl.- 10 õpilast. IV klassi lõpetasid 10 õpilast.

Et endine õpetaja-juhataja oma palve peale haiguse pärast lahti registreeriti, valiti Margarete Larens 1. oktoobrist tema asemele, teiseks õpetajaks valiti endine õpetaja Thomas Eintrei. Õppevahenditest suur puudus. Õpperaamatuid muretseti õppeaasta jooksul 300 marga eest juurde. Endise

kooliteenija Liisa Laaderliche asemel võeti Pauline Pärnik. Kuna kooli 1 klassivõrra suurendati ja nüüd kahe klassikomplektiga töötama hakkas, jäid I-II kl. endisesse klassi; III ja IV klass mahutati õpetaja korteri saali, kus ruum õige kitsas ja umbne. Juhataja M.Larens elas oma vanemate juures, kaks teist väiksemat tuba tema korterist oli P.Pärmiku kui kooliteenija kasutada.

Kooli talu, mis õp. Eintrei ajal koolile kuulus ja 1908 aastal, kui õp. Lindam sellele koolile õpetajaks tuli, nende vahel poolitati s.o. üks pool T.Eintreile kui endisele õpetajale ja köstrile, teine pool A.Lindamile kui õpetajale anti, jäi loomulikult jälle kõik kooli kasutada ja $9\frac{3}{4}$ tiinu maad jagati kahe õpetaja vahel ära. Koolil aeda ei ole. Kuur, ait ja laut, mis juba 50 aastat vanad, vajavad parandust. Samuti on sisselangenud kooli endine kaev.

Hoolekogu esimeheks Ed.Tiidemann, liikmed Ida Kristenbrun ja Veera Paadimeister.(6,1k.1-2)

1920 - 1921 õppeaasta.

Õppeaasta algus 27 september ja lõpp 14 juunil. Jõulupühad 21 detsember - 7 jaanuar. Lihavõtted 23 märts-4 aprill. Õppeaasta vältas 194 päeva, algas ja lõpes valitsuse poolt määratud ajal.

Õpilaste koolimineku korratu, samuti koolist lahkumine varajane - karjaskäimine, kuid jäeti hoolekogu poolt trahvimata, arvestades nende vanemate viletsat majanduslikku olukorda. Õpilastele korraldati üks pidu, kus mängiti "Pöialpoissi" õpilaste eneste poolt.

Õpilasi oli 64, neist I kl.-15, IIkl.-19, III kl.-12, IV kl.- 18 õpilast. IV kl. lõpetasid 18 õpilast.

Juhatajaks endiselt Margarete Larens. T.Eintrei asemele, kes oma palve peale lahti registreeriti, valiti Aaspere valla nõukogu poolt jälle N.Kastni, kes üks aasta tervise parandusel oli.

Õppeaasta kestel oli üks õppekäik Kõrgekaldale.

Kooliteenijaks Pauline Pärmik, kes nüüd vanasse koolimajja üle kolis, sest tema ruumid määrati õpetajatetoaks. Kooliruumid (III-IVkl.) endiselt väga kitsad. Pea kõik õpilased avaldasid verevaesuse tundemärke. Koolitalu $9\frac{3}{4}$ tiinu jaotatud pooleks M.Larensi ja N.Kastni vahel. Viimane kasutas ise seda maad, kuna M.Larens oma maa välja rentis. Aaspere valla nõukogu otsustas ametlikult lugeda koolitalu kooli omaks, mitte poolitada teda õpetaja ja köstri vahel, nagu see 1908 aastast peale sündis. Kooli kõrvalehitused endiselt viletsad ja vajavad remonti, kuid Aaspere vald, kõigile rääkimistele vaatamata, ei tee sellega tegemist. Koolinõunik hr.Meos oli kooli katsumas 12 veebr. 1921 aastal. Arstlik järeelvaatus dr.Mühlbaumi poolt üks kord. Hoolekogu koosolekuid 6. Hoolekogu liikmetel Ed.Tiidemannil, I.Kristenbrunil ja M.Krämeril on kavatsus kooli suurendada eeltulevaks õppeaastaks s.o. lisada V ja VI klass.(6, lk.3-4)

1921-1922 õppeaasta.

Õppeaasta algas 21 septembril ja lõpes 20 mail. Jõuluvaheaeg 17 päeva, lihavõtted 7 päeva. Õppetöö seisis 7 päeva sarlakite tõttu. Õppeaasta vältas 173 päeva.

Õpilasi 80, neist I kl.-12, II kl.-17, III kl.- 20, IV kl.-13, V kl.-13, VI kl.- 5 õpilast.

Sügisel ilmus 18 õpilast hiljem kooli ja kevadel lahkusid enne õppetöö lõppu samad õpilased. Põhiliselt karjamineku ja viletsate majanduslike olude pärast. Sellepärast hoolekogu trahvi ei nõudnud. Õpilaste seas möllasid sarlakid. Õpilaste poolt korraldati üks pidu. Mängiti "Leeni" ehk "Vaeslapse jaaniöö", mida väga kordaläinuks võis lugeda.

Juhataja endiselt M.Larens, õpetaja N.Kastni ning V ja VI klassi jaoks valiti Alviine Metstak, Tallinna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi lõpetaja; V-VI klassi inglise- ja saksa keele tunniandjaks valiti Hilda Tenksimäe - kohaliku merekooli keelte õpetaja. (Tallinna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi lõpetaja ja kutse omandas Tallinna Õpetajate Seminari pedagoogilistel kursustel.)

22. juulil 1922 a. suri juhataja M.Larens kõhukelme põletikku. Õpilaste poolt, kes teda viimasele puhkepaigale saatsid, pandi hauale ilus parg.

Juurdelisatud V ja VI klassi majanduskulud kandsid Käsiku küla lastevanemad. Koolile jäi kuus õppeaastat ja töötati kolme klassikomplektiga. Käsitusel ainesüsteem. Igal klassikomplektil oli oma juhataja. Lastevanemad panid korjanduse teel kokku 23 800 marka ja ostsid selle raha eest õppevahendid ja raamatud. Kooliteenijaks P.Pärmik.

Körvalhooned vajavad remonti. Vana kaev on täitsa sisse langenud ja vett peab alt mererannast kaevust tooma, mis läänetuultega mereveest ümberpiiratud ja seetõttu vesi soolane.

Kooli katsuti koolinõuniku hr.Lintsi (Linki) poolt kaks korda, sügisel ja kevadel. Hoolekogu kandis kooli (V ja VI) majanduslikud kulud: maksis ruumi üüri 8000 marka, maksis

õpetaja Metstakile 10 000 marka korteri raha ja ostis õpperaamatuid. Õpetajad omavahel sobisid hästi, läbisäämine omavalitsusega hea. (6, lk. 4-5)

1922 - 1923 õppeaasta.

Koolitöö algus 18 september, lõpp 2 juuni. Jõuluvahesaeg 8 päeva, lihavõtted 6 päeva. Kool seisis õpetajate haiguse pärast 3 päeva ja Riigikogu valimiste pärast 3 päeva (7-19 juunini). Õppepäevi oli 199. Koolikohustuslikke lapsi 50. Üldine õpilaste arv koos V ja VI klassiga 81. Kaks last tuli haigusetõttu hilinemisega kooli. Haridusministeeriumi toetusrahast, 3001 marka 50 penni, varustati 10 kehvemad õpilast õppetarvete ja raamatutega, ühele muretseti jalanõud. Korraldati kaks koolipidu majanduslike kulude katteks ja õppevahendite muretsemiseks.

Õpilaste arv: I kl.-12, II kl.-12, III kl.-21, IV kl.-15, V kl.-8, VI kl.-13. Edasijõudmine keskmine, kuid ülalpidamine hea, väljaarvatud üks õpilane E. Mikenberg, kes on oma iseäraliku iseloomu tõttu õpetajatele ja õpilastele väljakannatamatu.

Surnud M. Larensi asemele valiti juhatajaks N. Kastni, õpetajaks Elfriide Kirnemann ja Alviine Metstak. Õpetaja Metstaki haigestumise tõttu 9 jaan.- 9 maini olid asetäitjateks tunniandjateks Hilda Tenksimäe, Leonti Grumm ja Arnold Römer.

Koolil 6 klassi, 6 õppeaastat ja 3 klassikomplekti. I-II juhatas Metstak, III-IV juh. Kirnemann ja V-VI juh. N. Kastni. Õppeaasta jooksul kaks õppekäiku. Sisemine kord hea.

Endine kooliteenija pidades 700 margalist kuupalka väheseks kahe koolimaja korrashoidmise eest, ütles lahti. Asemele valiti Juuli Männik, kes ka ainult jõuluni seda ametit pidas. Siis valiti Maria Sorokina 700 margase kuupalgaga, kuid lastevanemad panid omastkõest nii palju juurde, et tema palk umbes 1000 marka kuus välja tegi.

Hoolekogu otsusel jagati kooli maa kolme õpetaja vahel ühtlaselt. Et Metstak ja Grumm ise maad ei tahtnud, siis renditi oma osa N.Kastnile, mille eest ta neile kummalegi 1800 marka maksis. Peale selle on talu rent 2100 marka ja liikumatu vara maks selle talu pealt 700 marka. Kaevu ei ole. Hooned vajavad remonti. Kooli revideeris koolinõunik hr.Lintsi ühel korral. Hoolekogu muretses hulga raamatuid koolile.(6,1k.6-7)

1923 - 1924 õppeaasta.

Koolitöö algus 1 oktoobril ja lõpp 6 juunil. Jõuluvahetäht 1 nädal, lihavõttepühad 1 nädal. 22.veebr. ei olnud koolitööd tuisu pärast. Õppetöö kestis 196 päeva. Koolikohustuslikke lapsi 55. 14 õpilast tulid kooli suure hiline misega ja kevadel lahkusid varem - karja, mille eest hoolekogu neid 2130 marga suuruses trahvis ja mida osalt politsei kaudu sisse nõuti. 3755 marga suuruse summa ulatuses varustati kooli õppetarvetega ja vaesemaid õpilasi jalenõudega.

Koolipidusid kaks. Esimene toimetati hoolekogu poolt ja puhaskasu oli 473 marka. Teine korraldati õpilaste ja õpetajate poolt, sissetulek 5022 marka.

Koolijuhatajaks N.Kastni, õpetajad E.Kirnmann, usuõpe-

tuse tunni andja T.Eintrei.

Õppeaastaid 4, klasse 4, klassikomplekte 2. Kool asub kahe majas, üksteisest umbes 5 min. tee kaugusel. Viru Maakonna otsusel 25.juunist otsustati sulgeda V-VI klass. Teostati juba sellel õppeaastal õpilaste vähesuse tõttu.

Õpilasi: I kl.-10, II kl.-12, III kl.-16, IV kl.-17.

Edasijõudmine rahuldav, õpilaste ülalpidamine hea, väljarvatud 4 õpilast. Koolitalu kahe õpetaja vahel pooleks. Kõrvalhooned katki, lauta ei saa tarvitada. Kaevu tegemiseks andis Palmse vallavalitsus 10 000 marka, kuid et summa väike oli, jäi ehitus teostamata.

Sestsaadik kui V ja VI klass Vösule viidi, ilmutab hoolekogu passiivsust kooli tegevuses. Trahvirahade määramise pärast põhjusega puudunud päevade eest ei taha lastevanemad keegi end enam lasta hoolekogu liikmeks valida.(6,1k.8)

1924 - 1925 õppeaasta.

Õppetöö algas 1 oktoobril ja lõpes 29 mail. Jõuluvahet aeg 2 nädalat, lihavõtted 1 nädal. Õppeaasta vältas 182 päeva. Koolikohustuslikke lapsi oli 39, kes kõik kooli ilmusid. 11 õpilast tuli sügisel hiljem ja 5 õpilast lahkus kevadel varem. Mittevabandavate põhjuste pärast puudunud päevade eest trahvi 5 marka päevas ja sissenõutud trahvirahasid 715 marka. 11 vaesemat õpilast sai hoolekogu poolt toetust 5499 marga eest.

Õpilasi: I kl.-8, II kl.-6, III kl.-13, IV kl.-12.

Õpilaste ülalpidamine hea ja edasijõudmine keskmine, sest need, kes Tallinnasse ja Rakveresse kooli astusid, seal ka heade tagajärgedega õppimist jätkavad.

Koolijuhatajaks N.Kastni, õpetajaks E.Kirnmann, usuõpetuse tunniandja T.Eintrei. Kooliteenijaks Maria Sorokina. Kool endiselt kahes majas. Vald on koolitalu peremees ja õpetajad rentnikud. Kooliõuele tehti uus aed, kooliaeda tahetakse ilustada lilledega. Hooned ja kaev vajavad endiselt remonti.

Kooli revideeriti Linsi poolt üks kord, 15 jaan. 1925a. Hoolekogu toimetab paar pidu, üks kinoaparaadi muretsemiseks, teine kooliõue- aia tegemiseks, sest vallal puudusid vastavad summad.(6, lk.9-10)

1925 - 1926 õppeaasta.

Õppetöö algas 25 sept. ja lõpes 5 juunil. Jõuluvaheaeg 24 dets. - 4 jaan., lihavõtted 1-8 aprill ja nelipühid 23 ja 24 mail. 4-7 jaanuaril õppetöö seisis, sest õpetaja N.Kastni oma meest mattis. 4-6 veebruaril seisis koolitöö tuisu tõttu ja 24 märtsil õp. Kastni osavõtmise puhul proovitundidest, mis olid korraldatud Vihula 6-kl. Algkoolis. Õppeaasta vältas 184 päeva.

Koolikohustuslike nimekirja järele pidi koolis olema 25 last, ilmus 24, sest üks õpilane oli jäetud teiseks aastaks esimesse klassi - astus koolist välja ja jätkas õppimist eraviisil, sest I klassi sel talvel ei olnud. Toetusraha 3550 marka Haridusministeeriumi poolt 6 kehemale õpilasele ja koolitarvete ostmiseks.

Õpilasi: II kl.-9, III kl.- 7, IV kl.-9.

Töötab üks õpetaja kolme klassiga. Õpilasi võetakse vastu üle aasta. Õppeaastaid 4. Õppekäike korraldati kaks. Palmse vallavalitsus muretses õppevahendeid 4500 marga eest.

Õpilased ei pea klassis korda, selleks valiti kaks klassivanemat, K.Kristenbrun ja K.Einholm, pooleks aastaks. Ei üritud enam teist maja, vaid 3 klassi olid ühte koon-
datud. Puudub soe riietehoid. Koolikoht kasutada ainult N.Kastnil. Kõrvalehitised tegi Palmse vallavalitsus kor-
da. Ehitati uus laut koos kuurialusega. Aida puukuuri ka-
tus tehti uus. Talvel tehti uus kaev. Pidusid ei korral-
datud, ainult laste jõulupuud. Koolikatsumine hr. Linsi
poolt üks kord - 21 jaanuaril. (6, lk. 10-13) (Lisa 6)

1926 - 1927 õppeaasta.

Õppeaasta algas 4 okt. ja lõpes 31 mail. Õppeaasta väl-
tus oli 174 päeva. Jõuluvahesaeg 19 dets. - 10 jaan., li-
havõttepühad 13 - 21 aprill. Koolitöö seisis 21. jaan.
vallaõukogu ja 21 märtsil Maanõukogu valimiste puhul.

Koolikohustuslikke lapsi 28. 7 neist jäi sügisel kooli-
tulemisega hiljaks ja 2 lahkus kevadel varemalt. 7 õpila-
sele anti abi õpperaamatute näol. Jõulupuud ei olnud, sest
see oli sarlakite tõttu valitsuse poolt ära keelatud.

Õpilasi: I kl.-11, III kl.-9, IV kl.- 8 - kokku 28 õpilast.
Õpetajaks - juhatajaks N.Kastni, usuõpetuse tunniandjaks
T.Eintrei. Seltskondlikust tööst osa ei võeta. N.Kastnil
ei jätku aega ja T.Eintrei juba küllalt vana (76 a.).

Töövõljalikus väike. Õppevahendeid muretseti juurde 600
marga eest. Kooliteenijaks M.Sorokina. Klassiks endiselt
üks ruum, kus toimub ka võimlemine ja tööõpetus. Koolime-
ja vajaks värvimist. 30 märtsil koolinõunil Linsi revi-
deeris kooli. Leidis, et õpilased eelmise aastaga võrrel-
des paremini laulavad. (6, lk. 13-15)

1927 - 1928 õppeaasta.

Õppeaasta algus 3.oktoobrist ja lõpp 25 mail. Jõuluvaheag 22.dets. - 9. jaanuarini. Lihavõttepühad 5-12 apr. 17.märtsil seisis õppetöö Virumaa õpetajate päeva puhul. Õppeaasta kestis 175 päeva. Koolilapsi 25 ,kes kõik ka kooli ilmusid. Sügisel ilmus 6 päeva hiljem kooli 2 last ja kevadel jälle 2 varem lahkusid - üks haige (kopsupõletik), teine koduste olude tõttu (vend suri, isa jalutu ja ema haigestunud.)

5 õpilast sai abi õppetarvete, arstirohtude ja riiete näol, kokku 4358 marga väärtuses, mis saadi Haridusministeeriumilt ja Palmse valla toetusrahast. Õpilastele ja kohalikele lastele peeti jõulupuu, mis 3242 marka puhast ülejääki andis.

Õpilasi: I kl.-7, II kl.-10, IV kl.-9.

Õpetajaks - juhatajaks N.Kristenbrun (end. Kastni) ja tunniandjaks - usuõpetajaks T.Eintrei. 3 klassiga töötamine mõjus halvasti õppetööle. Õpetaja kevadeks väsinud. Õpperaamatuid muretseti 6500 marga eest. Kooliteenijaks M.Sorokina - 800 margase kuupalgaga. Koolikoht oli õpetaja Kristenbruni käes, kes selle eest renti maksis.

Koolinõunik Linsi revideeris kooli 7.dets. ja jaanuari kuus. Dr. Mühleni poolt arstlik järelvaatus.(6,1k.15-16)

1928 - 1929 õppeaasta.

Koolitöö algas 8. okt. Tegelik algus 1.okt., kuid Haridusministeeriumi korraldusel lükati õppetööalgust ühe nädala võrra edasi, et pikendada õpilaste karjaskäimise aega sooja sügise puhul. Jõuluvaheag 15 päeva , liha-

võttepühad 1nädal, nelipühad 4päeva. Õppetöö lõpes 4.juunil. Õppetöö seisis 5-7 ja 11.veebbruaril suure külmatõttu. Õppetöö seisis veel neljanda Riigikogu valimise puhul, sest jaoskonna komisjoni asukohaks määras Palmse vallavalitsus Käsmu koolimaja 11 - 13 mail. Tegelikult oli õppepäevi 171. Koolikohustuse alla kuulus 21 last. Üks hilines 2 nädalat, kevadel varem lahkujaid ei olnud.

Õppeaastajooksul karistas koolihoolekogu L.Heinakrooni isa Joosepiti 5 marga 60 sendiga ja rahukohtunik 7 päevase arestiga poja Leopoldi lohaka kooliskäimise pärast. 5 kehvemat õpilast toetas hoolekogu prii raamatute näol.

Jõulupidu toimus 23.dets. Jõulukingitused kõigile Käsmu lastele kinkis koolihoolekogu. Sissepääsumaks oli vabatahtlik. Tulu 70 krooni. Puhaskasu 16 krooni 14 senti.

Õpilaste arv : II kl.-11, III kl.-5, IV kl.-5.

Juhatajaks Johannes Näro, lõpetanud Narva Kommertsikooli, algklasside õpetaja kutse omandanud Tallinna Pedagoogiumis. Kooliteenija kohusetäitmine koolijuhataja käes.

Tasu 8 krooni kuus. Koolikoht koolijuhataja käes riigirendi normidega. Maad harib ise. Kooli revideeris koolinõunik H.Linsi 13.veebbruaril, arstlik järelevaatus dr.Mühleni poolt 16. aprillil. Päevakorras teise klassikomplekti avamine. 3.nov. näidend "Roinila talus". Pidus andis puhast sissetulekut 10 kr. 81 senti.(6,1k.17-18)

3.3. Koolitegevus aastatel 1929 - 1939

1929 - 1930 õppeaasta.

Õppetöö algus 30 sept. Jõuluvaheaeg 20 dets.-2 jaan. Li-havõttevaheaeg 6 päeva. Õppepäevi 193. Koolisundus 38 õpilasel. Kõik, koolitöö alguseks sügisel ja koolitöö lõpuni kevadel, korralikult koolis. Viiele kehvemale õpilasele anti toetust. Jõulupeo kavas näidend "Tuleb ikkagi", laulud, mängud ja võimlemispalad.

Õpilasi: I - 24, III - 10, IV - 4 .

Koolijuhataja Joh. Näro eestistas nime - Kajaste. Õpetajaks-tunniandjaks Agnes Kajaste 4 tunniga. A. Kajaste on lõpetanud Rakvere Tütarlaste Gümnaasiumi ja Tallinna Pedagoogiumis saanud õpetaja ettevalmistuse.

Kooliteenija kohuseid täidab koolijuhataja. Suvisel koolivaheajal kooliteenija palka ei saa. Koolimaja välispind värviti valge värviga. Koolikoht koolijuhataja käes. Laste abiga istutati kooliaiale kuusehekk, kolmelt realt, 60 m pikkuselt. Kuused lubati Sagadi metskonnast maksuta. Käs-mu metsavaht Kannelaud andis tasuta hobuse kuuskede vedamiseks. Hr. Lintsi revideeris kooli 4. novembril. Arst Mühlen teostas arstlikku järelvalvet ja pani õpilastele rõugeid. (6, lk. 18)

1930 - 1931 õppeaasta.

Õppetöö algus 6. okt. Jõuluvaheaeg 11 päeva. Kevadpühad 7 päeva. Õppetöö lõpp kevadel, 22. mail. Õppepäevi 173. Õpilaste arv 41 : I - 12, II - 17, IV - 12. Kool töötas

ühe klassikomplektiga. Kooliskäimine eeskujulik. Kehve-
maid õpilasi 3, kes said hoolekogult toetust. Kooli jõu-
lupuul mängiti kolmevaatuselist näidendit "Jõulumees tu-
leb." Koolijuhataja endiselt J.Kajaste ja õpetaja-tunni-
andja A.Kajaste. Kooliteenija endine. Maad harib ise.
Naabri, Joosti pere, piiriäärde istutati 50 m hekki. Muist
istutamiskulusid kandis Joosti peremees G.Lepni.
Koolinõunik Linsi käis revideerimas 5.veebruaril. Dr.Müh-
leni arstlik järelvalve. Pandi rõugeid.(6,1k.19)

1931 - 1932 õppeaasta.

Õppetöö algus 1okt. Jõuluvaheaeg 16 päeva, kevadpühade
vaheaeg 7 päeva, suvistepühadevaheaeg 5 päeva. Õppepäe-
vade arv 178. Külatöttu seisis kool 9 ja 10 märtsil. Sü-
gisene ja kevadine kohalolek õpilaste poolt korralik.

Õpilasi: kokku 51, neist I - 14, II - 8, III - 18, IV - 5
ja V - 6 õpilast. Õpilane E.Heinakroon (V kl.) Haridus-
osakonna otsusega ulakuse pärast koolist välja heidetud.
Kahe õpilase, Ulrich ja Kaupo Suksdorfi, elukombed nör-
kadeks hinnatud. Arenemises teistest mahajäänud üks õpi-
lane - Maimu Ustav.

Õpilaste jõulupeol kanti ette 2 näidendit: "Laisa Mati
jõuluõhtu" ja "Atsi ja Elga jõulud", oli veel võimlemis-
ettekandeid, deklamatsioone, dialooge, massdeklamatsioo-
ne ja koorilaule õpilaste endi juhatusel. Õpilastele ta-
suta kingipakid (400 gr.).

29.mail Palmse valla koolide laulu- ja spordipidu, mil-
lest võtsid osa kõikide valla piirkonnas asuvate koolide
õpilased. Kavas laule, rahvatantse, võimlemisi. Pidul kor-
raldati Vösul, korraldajaks Palmse Õpetajate Ühing.

Koolijuhataja J.Kajaste, õpetaja Marie Talpsepp, endine Koolimäe algkooli õppejõud, pärit Vöhma külast. Ta oli Rakvere Seminari kasvandik ja seal omandas ka kutse.

Kool oli kahekomplektiline, töötamistingimused lahedad. Kooli kitsad ruumid ei võimalda takistuseta õppetöö läbiviimist, kuid sinna polnud tolleagsetes rasketes majandustingimustes midagi parata; pealegi oli valal Vösu koolimaja ehitus käsil. Õpetajate palku vähendati 10 - 12%. Käsmu Merekooli likvideerimise puhul sai kool endale hulk raamatuid. Praegu on koolil raamatuid 1078 eksemplari. Koolimaja endises seisukorras.

Kooliaiale juurdeostetud kaks õunapuud "Borovinka" ja "Ametmees". Koolinõunik revideeris kooli 15.märtsil. Arstlik läbivaatus 24.mail ja dr.Mühlen pani rõugeid. (6.1k.21)

1932 - 1933 õppeaasta.

Õppetöö algus ministeeriumi ettekirjutuse kohaselt 3.okt. Jõuluvahetäht 11 päeva, kevadpühad 6 päeva. Õppepäevade arv 180. Õpilasi 54, nimestiku järgi 55. Üks õpilane, Aliide Johanson, põdes nakkavat haigust (süüfilist) ja vabastati arsti poolt üheks aastaks. Klassikomplekte kaks: esimeses komplektis I - 11, II - 13, III - 10 õpilast ja teises komplektis IV - 14, V - 6 õpilast.

Puudustkannatavaid õpilasi 7, neile hoolekogu toetus prii õpperaamatute ja õppetarvete näol. Jõulupeol sai iga õpilane tasuta 400 grammise paki. Kulud kaeti peo sissetulekust.

Teisel suvistepühäl, 5.juunil, Sagadi pargis Palmse valla

õpilaste ühine laulu- ja spordipidu. Öhtul pargis vabaõhuetendus. Sõidukulude tõttu Käsmu õpilaste osavõtt väike. Peo korraldajaks oli Palmse Õpetajate Ühing. Moodustati "Noorte Kotkaste" allüksus. 27, 28. mail Käsmu järve ääres Haljala malevkonna laager. Osa võtsid Vihula, Kavastu, Vösu, Vöhma ja Käsmu rühmad - kokku 50 poissi. Õppetöö uudisena oli see, et kasutati esimest korda raadiot. Kooliteenijaks Helene Ustav, palk 13 krooni kuus. Elab vanas koolimajas.

Joosti poole piiri kõrde istutati kümme känd meetrit hekki ja külvatud kuuse seemet. 2. märtsil revideeris kooli H. Linsi. 25. aprillil rõuge panek ja arstlik järelvaatus dr. Mühleni poolt. Õpetajateks Kajaste ja Talpsepp. (6. lk. 22)

1933-1934 õppeaasta.

Õppetöö algus ministeeriumi korraldusel esimestes klassides 18. septembril, teistes klassides 2. oktoobril. Jõuluvaheaeg 11 päeva, kevadpühadevaheaeg 6 päeva, suvistepühad 4 päeva. Õppepäevade arv esimestes klassides 195 päeva, teistes klassides 181 päeva. Sügisel hiljem koolituli jaid 2, kevadel varem lahku jaid ei olnud.

Õpilasi 52, nimestikus 53. Üks õpilastest, Mirjam Suksdorf, vabastatud üheks aastaks närvihaiguse pärast. Klassikomplekte 2. Õpilasi: I-7, II-10, III-12, IV-11, V-12. Puudustkannatavaid õpilasi 5, kes said hoolekogult toetust. Jõulupidu 20. detsembril. Peo sissetulekuist igale õpilasele tasuta pakk (400 gr.)

27. mail Käsmu pargis Palmse valla õpilaste ühine laulu- ja spordipidu. Peo kavas laulud, võimlemisettekanded,

rahvatantsud ja võistlusmängud. Näidendi "Muistsed rahvakombed" kandis ette Sagadi algkool.

Kooliteenijaks endiselt H.Ustav, kes elab vanas koolimajas. Kooliõue istutatud sirel, mis toodud vana koolimaja seinäärest. Peale selle istutati Ässa piiri vastu, aia äärde, kolm kaske.

Kooli revideeris 16.oktoobril H.Lintsi. Arstlik järelvaatus 9.mail dr.Mühleni poolt.(6,1k.24)

1934 - 1935 õppeaasta.

Õppetöö algus ministeeriumi ettekirjutuse kohaselt 1.okt. Esialgse korralduse kohaselt pidi kool töötama jääma ühe komplektiga II,III,IV klass, sellepärast jäi koju I klass, mis pidi kooli tulema 17.sept. V - VI klass käis Vösu koolis kuni 3.novembrini, mil tuldi vastu lastevanemate palvele ja Palmse valla koolivõrgus tehti muudatus, mille kohaselt Käsmu kool pidi töötama hakkama kahe komplektis 6 klassiga. Õpilaste rööm oli suur, sest enam ei olnud tarvis nii pikka maad koolis käia.

Õppetöös seisakut ei olnud. Kevadel varem lahkujaid 1.

Õpilasi 56 : I-8, II-10, III -11, IV-11, V-8, VI-8.

Puudustkannatajaid õpilasi 4. Jõulupidu 21.detsembril.

Igale õpilasele tasuta pakk peo sissetulekutest.

Koolijuhataja J.Kajaste, õpetajaks August Eßbaum - lõpetanud Rakvere Õpetajate Seminari. Ilmus uus õppejõudude tasude seadus. Koolijuhataja pakk viidi linnakooli juhatajaga ühele tasemele. Kooli revideeris M.Meos. Arstliku ülevaatus teostas dr.Valton. Vald ei kanna teise komplekti majanduskulusid, seda teevad õpilaste vanemad.

(6,1k.25)

1935 - 1936 õppeaasta.

Õppetöö algus 16.sept. I klassiga, teiste klassidega
26.sept. Kool kuueklassiline, kaks klassikomplekti. Ku-
ni 1.aprillini kandis kulud lastevanemad. Peale selle
kandis kooli kulud vald. Vallavanem tahtis vanema komp-
lekti Vösule viia. Tehti lastevanemate palvekiri Haridus-
ministrile N.Kannule.

"Käsmu algkooli lastevanemate palve Haridus ja Sotsi-
aalministrile. 19.august 1935 a.

Käsmu algkooli lastevanemad pöörduvad härra minis-
ter Teie poole palvega jätta ka käesoleval aastal
Käsmu algkool töötama kahe klassikomplektiga, sel-
leks jätta Käsmu algkoolile edasi kaks õpetajat -
riiklise palgaga. Teise klassikomplekti ülalpida-
mise kulud oleme nõus enda kanda võtma, nagu see
ka möödunud aastal oli. Klassiruumiks ja õpetaja
korteriks on juba ruumid üüritud, samuti on juba
suuremaid summasid annetatud Käsmu kaubalaevasti-
ku meremeeste seltsi ja ümbruskonna rahva poolt -
tingimusega, et raha võib kasutada ainult Käsmu alg-
kooli teise klassikomplekti majandusliste kulude
katteks.

Meil oleks väga raske oma lapsi Vösu algkooli saa-
ta, sest lapsed peaksid iga päev maha käima 14 ki-
lomeetrit, mis sügisel porise tee ja vihmaga, ning
talvel suure pakase ja lumetuisuga lastel väga ras-
ke on ja nende tervisele ning õppetööle halvalt
mõjub. Vösu algkooli juures olevasse internaati ei
ole meil võimalik oma lapsi panna majandusliste ras-

kuste tõttu, pealegi tuleks mõnel meist korraga 2-3 last internaadis pidada, mis täiesti käiks üle jõu.

Käesoleval aastal on Käsmu algkooli ealisi lapsi 55, nendest V ja VI klassis lapsi 20 kelledelttuleks Võsu algkoolis käima hakata." (4,lk.53)

Järgneb 30 lastevanemate allkirja.

"Haridusministeeriumi koolivalitsuse vastus Viru maakoolivalitsusele. 28.august 1935 a.

... 1.aug.1935, väljaarvatud Palmse valla Võsu ja Käsmu algkoolid, millised on jäetud endiselt töötama kumbki kahe klassikomplektiga."(4,lk.55)

Öpilasi oli 55. Klassikomplekte 2.

Ikl.-8, II kl.-11, III kl.-8, IV kl.-9, V kl.-13, VI kl.-6 õpilast.

Puudustkannatavaid õpilasi 4, kellele hoolekogu toetust andis. Jõulupidu 21.dets. Meremeeste Seltsi ruumes. Sisepääs 25 senti. Jälle 400 gr. tasuta maiustusi peo sisetuleku arvelt.

Koolijuhataja J.Kajaste, õpetaja Ella Vaigu - Sagadi algkoolist ümberpaigutatud. Koolikoha suurus peale ümberkorralduste 5 ha. Kooli revideeris M.Meos kaks korda. Arstlik ülevaatus dr. Valtonilt.(6,lk.26)

1936 - 1937 õppeaasta.

Õppetöö esimese klassiga algas 14. sept., teiste klassidega 24.sept. Kool kuueklassiline kahe komplektiga. Vald kannab majanduslikud kulud. Lihavõttapühade vaheajal korraldati Soome eeskujul noorsoo suusanädal. Koolitöö lõpp 28.mail.

Õpilasi 56 : I -11, II - 9, III - 9, IV - 8, V - 7,VI-12.

Kõige vanem õpilane 16a. , kõige noorem 7a. Puudustkannatavaid õpilasi 6, neile tasuta õpperaamatud ja õppematerjalid. Koolipidusid 1, sissepääs 25 senti.

Kooliteenijaks Berta Aal. Palk 12 krooni. Koolivaheajal palka ei saa. Kooliruumid endised. Ruumid on kitsad, et ei võimalda sinna paigutada õppeabinõude panipaiku.

Ehitusest: koolimajale uus pilpakatus, kaevule uued rakmed, uus mustukaev ja tsementalusega lipumast. Teised ehitused endises seisukorras. Koolikoht esimest aastat valla omadusena on kasutada koolijuhataja käes. Kasutamise maks vallale 5kr.+ kinnisvara maks.

1932 aastal istutatud õunapuud kuivasid ära. Istutati uued: "Antoonovka" ja "Sügisjoonik". 1937 aasta kevadel istutatud Ässa pere poolsele põllule "Tallinna pirnõun", "Suislepp", "Valge Klaar", "Tartu Roos"; "Sibulõun" ja "Kuldrenett". Maja ette murule istutatud ilupuid mis toodud Tartu Ülikooli õppe ja katsemetskonna puukoolist. Puud alla 1m. M.Meos revideeris kooli 15. aprillil. Dr. Valton korraldas arstliku ülevaatuse ja pani rõugeid. (6,1k.27)

1937 - 1938 õppeaasta.

Õppetöö algus 13.sept. Teiste klassidega algas õppetöö 27.sept. Kool kuueklassiline, 2 komplekti. Ruumid endised. Majanduskulud kanti Palmse vallavalitsuse poolt. Suur gripilaine, mille tõttu kool ei töötanud 29 ja 30 aprillil. Õpilasi 56 : I-10, II-12, III-9, IV-8, V-7, VI-10. Puudustkannatavaid õpilasi 5. Neile endiselt hoolekogu toetus. Jõulupuul endiselt tasuta pakid lastele.

Kooliteenijaks Adeline Kattus. Palk 12kr. Esmakordselt aastaringne palk s.o. ka suvel. Selle eest peab kooliümbruse korras hoidma ja taimi kastma. Inspektor Meos korraldas Sagadi algkoolis kokkutuleku kasvatuslikes küsimustes.

Tehti sisemisi remonttöid. Värviti piirdeaed. Jätkati ilupuude ja pöösaste istutamist : saarvahtrad, püramiidjalakad, punalehelised vahtrad, kastanid, künnapuud, pärnpuud, täisöielised viirpuud, jasmiinid ja poopuud. Istutati õunapuid: "Seerinka", "Filippa", "Suislepp", "Valge - Klaar". Kõik puud teallitud Viljandist Kelchi puukoolist. Kooli revideeris koolide inspektor (see nimetus esimest aastat) M.Meos. Arstlikku ülevaatust teostas dr. Valton. Õpetajad endised. (6, lk. 28)

1938 - 1939 õppeaasta.

Koolitöö algus määruse järele 12.sept I klassiga. 26. sept. algas töö terves koolis. Kuus klassi ja 2 klassikomplekti. Ruumid endised. Kooli kulud kannab Palmse vald. Koolitöö lõppes 26.mail. Noorematel õpilastel esines tuulerõugeid. Algkooli lõpetajate päev peeti ülevallaliselt Vösu koolimajas. Koos olid Vergi, Käsmu, Sagadi ja Vösu koolide lõpetajad. Õpilasi oli koolis 44. Vanemas komplektis 21, nooremas 23 õpilast. Jõulupeol mängiti "Jõuluvööras Mooramaalt". Õpetaja Vaigu abiellus, uus nimi Kers. Jõulupeo ülejäägist osteti kooli raamatukogule kirjandust. Tähtsamaks remondiks trepi ehitus. Revideeris Meos ja arsti ülevaatust teostas dr.Valton. (6, lk. 30)

3.4. Koolitegevus aastatel 1939-1963

1939 - 1940 õppeaasta.

Koolitöö algus 25.sept. Kuna õpilaste arv kooli ringkonnas langes alla 40 , jäeti kool töötama ühe komplektiga II,III,IV klass. Majanduslikud kulud kandis Palmse vald. Suvevaheaeg algas 24.mail. Õppetöö katkestati talvel sagedasti erakordselt külma ilma tõttu. Esines leetrijuhtumeid.

Õpilasi: II-4, III - 8, IV - 8. Kokku 20 õpilast.

Jõulupeol mängiti näidendit "Tädi kingitused"; pidu peeti Meremeeste Seltsi ruumes. Koolijuhataja-õpetaja J.Kajaste. Kooliteenijaks endiselt A.Kattus. Koolimaad kasutab juhataja. Köva külm kahjustas ka kooliaeda,rida õunapuid said kahjustatud.

Ilmusid uued õppekavad, mis juhtisid enam tähelepanu õpilaste praktiliste teadmiste omandamisele. M.Meos revideeris kooli, arstlikku järelvaatust teostas dr.Valton.(6,lk.31)

1940 - 1941 õppeaasta.

Koolitöö algas 16.sept. 4.okt. algas õppetöö kõigi kuue klassiga.Kaks klassikomplekti. Majanduskulud kandis Palmse vald. Koolitöö kestis 28.maini. 28.maist - 7.juunini olid eksamid IV-VIklassini. Kõik eksamid sooritasid õpilased hästi.

Jõulupühasid nõukogude korra juures ei peetud, küll oli kaks puhkepäeva. Peeti nääripuud ja sellele järgnes puh-

keaeag 31.dets.-12.jaan. Lihavõttepühi ei peetud. Õpilaste nääripidu oli Käsmu rahvamajas 1 jaanuari õhtul. Puhastulu 93 rbl. 20 kop.

Õpilasi: I-10, II-2, III-6, IV-10, V- 10, VI-5.

Koolijuhataja J.Kajaste, Õpetaja Stana Kapper (endine Naiskodukaitse Narva ringkonna esinaine). Ilmusid uued kooliõpikud ja kooli juures loodi pioneeriorganisatsioon. Kooli revideeris inspektor Linsi.

1941 - 1942 õppeaasta.

Sõjaolukorrast tingitult algas kool 3.novembril. Õpilastearv 30. Kool ühe komplektiga, töötasid II,III,IV klass. Majanduslikud kulud kandis Palmse vald. Õppetöö kestis 16.maini. Külma talve tõttu seisis koolitöö 4 päeva jaanuari kuus.

Õpilasi: II - 8, III-1,IV - 7, kokku 16 õpilast.

Puudust kannatavaid õpilasi 3. Toetust anti õppeabinõude näol. Jõulupuul näidend "Atsi jõulud". Laste vähesuse tõttu aitasid lastevanemad sisustada peo eeskava. Peo sissetulek läks õpilaste pakkideks. Õpetajaks Marta Meriloo. Endine juhataja J.Kajaste läks Haljala algkooli juhatajaks. Kooli revideerimas ei käidud,samuti ei käinud jaoskonna arst.(6,lk.33)

1942 - 1943 õppeaasta.

Kool algas sõjaolukorrast tingitult 12.okt. Koolivõrgu kinnituse kohaselt pidi kool töötama jääma I,III ja IV klassiga ühes komplektis,kuid vastu tulles vanemate palvele, andis Maakoolivalitsus loa töötada ka V klassiga.

Õpilasi 29: I-9, III - 9, IV-3, V -8. Õppetöö kestis

30.maini. Majanduslikud kulud kandis Palmse valla valit-
sus. Puudusekannatajaid 5, toetust anti õpperaamatute
näol. Õppejõuks Ella Haljak, kes töötas enne 15 aastat
Järvamaal. M.Meriloo siirdus Kunda linna algkooli. Laul-
mise alal tunniandjaks Helmi Lepni, kes ei omanud õpetaja
kutset, kuid oli õpetajana tegutsenud. Kooliteenija A.Kat-
tus, palgaga 25 riigimarka kuus. Sõjaolukorratõttu pol-
nud kooliaeda võimalik edasi arendada. Koolitalu rendi-
tud O.Lehtlale.

Kooli revideeris inspektor M.Meos. Kooliarst külastas
kooli.(6,1k.35)

1943 - 1944 õppeaasta.

Õppetöö algas 18.okt. Üks klassikomplekt - II,IV,V.
Õpilasi 27: II-13, IV-10, V-4. Puudustkannatajaid 8.
Toetus õpperaamatute näol. Jõulupidu. Koolijuhatajaks
H.Haljak, laulmise ja usuõpetuse tunniandja H.Lepni.
Sõjaolukorra tõttu tuli pidevalt teostada kokkuvõidu
vihikute, pliiatsite, sulgede ja muu tarvitamises.
Kooli revideeris M.Meos. Kooliarst kooli ei külastanud.
(6,1k.36)

1945 - 1946 õppeaasta.

Õppetöö algas Haridusministeeriumi määruse kohaselt
1.sept. Kõsmu jäi töötama algkool I-IV klass. Et aga
I klass puudus, töötas kool II+III+IV klass. Õpilasi
oli 18 : II-6,III-5,IV-7. Majanduslikud kulud kandis
Palmse vald. Õppetöö kestis 30.maini ilma seisakuteta.
Puudusekannatajaid 6, kellele Haridusosakond määras

toetussummad. Peod korraldati Käsmu rahvamajas.

Õpetaja-juhatajana töötas Elli Kasemaa . Alates 15.okt. asendas teda haigestumise tõttu abikaasa Arno Kasemaa. Kumbki ei omanud õpetaja kutset. Vene keele tunniandjana töötas Helmi Männik, kes ka oli kutseta ja polnud varem õpetajaks olnus. Koolitalu kasutas juhataja ise, tasudes maksud ja riiklikud müügikohustused. Kooliteenijaks A.Kattus . Palk 62 rbl. 50 kop kuus.

Kooliaeda istutati lilli.

Kevadel inspekteeris kooli inspektor Nõmmaru. Kooliarst teostas arstlikku järelvaatust. Koolikomitee aitas õiglaselt jagada toetussummasid ja abistas õpetajaid ise-tegevusõhtuil.

1946 - 1947 õppeaasta.

Need on viimased kroonika andmed Käsmu algkooli tegevuse kohta. Selle õppeaasta kohta on teada, et koolis töötas I,II,III ja IV klass. Õpilaste arv oli 16.(6,1k.33)

Aastatest 1948 - 1963 on vähe andmeid, ning needgi on pärit ainult mälestustest endistelt õpilastelt. Mida aasta edasi, seda vähemaks jäi koolis lapsi. Nende arv kõikus 15 ja 20 vahel. Viimasteks õpetajateks olid Ilse Soomann, Hilda Klamas ja Milde Samm. Viimased kaks aastat töötas ki kool õp.Soomanni juhtimisel kuid kuna ka see õpetaja lahkus ja õpilasi vähe oli, siis suleti kool 1963 a. ja järgijäänud õpilased pidid hakkama Vösul koolis käima. Kuni kooli sulgemiseni järgiti aastate jooksul kujunenud traditsioone: korraldati õpperetki, tähistati pühasidjne.

4. ÖPPE- JA KASVATUSTÖÖ KORRALDUS

Kooli algusest peale, kui kooliõpetajaks tuli Thoomas Eintrei, jäi tema ka pikaks ajaks ainukeseks õpetajaks. Kool oli ühe klassiline, kuid kolme jaoline ja koolis käidi kuus päeva nädalas. Õpiti katekismust, kirikulaule, rehendamist, lugemist ja lihtsaid laule.

Helmi Rohtla ema (sünd. 1869) ja tädi (sünd. 1867) käisid mõlemad Käsmu koolis ja olid oma tädi, Juula Lepni, juures korteris. Ema mälestuste järgi oli noor koolmeister olnud päris tubli ja hakkaja mees. Laulud, mida ta õpetas, olid hästi valitud, peamiselt vanad saksa laulud nagu "Leidis nōmmelt poisike", "Kiigu mu paadike" ja korallid. Lugemikuks oli Malmi "Laulud ja loud". Õpiti ka rehendamist ja eesti keele kirjutamist. Kui arvestada, et Kolu 56 lapsega ja Hulja 70 lapsega koolides üldse ei õpetatud kirjutamist ja rehendamist, siis ei saanud Käsmu väikest kooli kuidagi laita. Tolleaegsetest vanadest laulukladedest võis leida L.Koidula, M.Veske, A.Haava laule, aga ka saksa rahvalaule "Noormees allikal", "Lorelei" ja muud sarnast. Ei olnud nalja ega lorilaule, kuna neid ei peetud sündsaks. Kuid tolleaegne kodune kasvatus ei olnud just kõige sündsam. Esimesel koolipäeval oli üks poiss koolmeistrile hüüdnud: "Näe, näe, kurrat, kus hiir!" Noorel koolmeistril tuli kaunis söötis põldu harima hakata.

Kooli õppesüsteem tegi läbi kolm tähelepanuvääratavat ajajärku: esiteks emakeelne aeg (1873-1887), s.o. 14 aastat

töötas kool emakeelse programmiga edukalt, siis teiseks venestamise aeg (1887-1918), mis niihästi õpilastele kui ka õpetajatele kõige raskemaks kujunes - kogu õpetus oli vene keelne hoolimata sellest, kas õpilane sest aru saab. Isegi seletamise juures oli eesti keele kasutamine kõvasti keelatud. Ning lõpuks, kolmas järk - eesti töökool - alates 1918 aastast. (6, lk. 1)

Einholm Hilda (sünd. 1899) mäletab tollest teisest ajajärgust, et koolis oli väga karm kord. Olid olemas spetsiaalsed valge-punasega ömmeldud lapid. Kes eesti keeles rääkis, sai lapi ja pidi peale tunde jääma.

Kui kool taas eesti kooliks sai, siis kolmel esimesel õppeaastal võõraid keeli kavassee ei võetud, vene keel jäeti hoopis välja. Selle asemel aga rohkem emakeelt, ajalugu, kodulugu ja loodustugu õppima hakati. (6, lk. 2)

Õpilastega tehti õppekäike Käsmu looduslikult kaunistesse kohtadesse - Kuradisaarele, Kõrgekaldale, Möisapõllule, Mädalahahele ja mujale. Kasutusel oli ainesüsteem.

Juba algusest peale tunti õppevahenditest ja raamatutest suurt puudust. Et olukorda parandada, tehti korjandusi lastevanematelt ning samuti koolipidudest saadud tulu jäi kõik kooli kasutada. Saadud raha abil parandati kooli ainelist olukorda ja abistati vaesemaid õpilasi. Koolil oli oma hoolekogu, kes muretses vajalikke raamatuid ja määras trahvirahasid õpilaste vanematele nende laste põhjuseta puudunud päevade eest.

On teada, et 1924/25 õppeaastal õpiti koolis eesti keelt, ajalugu, laulmist, kodulugu, käsitööd, loodustugu, matemaatikat, võimlemist, joonistamist ja usuõpetust. Õpperaamatute poolest oli kool varustatud, kuid õppeva-

hendeid vähe. Juurde muretseti uusi nagu: möötepael, liikuv aabits, vaaderpass, papptöö nuga, kolmnurk, mall, väike gloobus, Eestimaa kaart, meestrimöödustik, 10 öigekirja tabelit, kinoaparaat (Haridusministeeriumi poolt), M.Meose tabel "Õige istumine", kokku 4480 marga eest. Peale selle veel 960 marga eest õpperaamatuid.(6,lk.9)

1925/26 õppeaastal korraldati õpilastele kaks õppekäiku ning Palmse vallavalitsus muretses õppevahendeid 14 500 marga eest.(6,lk.11)

Õppetööd raskendas mitmes jaos töötamine, õpilaste arv oli väga suur, ruumid kitsad ning sellega seoses klassis õhupuudus. 1929 a. sügisel tellis hoolekogu Tartu Õppeabinõude Töökojast koolile joogi ja käepesu nõu. Õpilane ei joo mitte riistast, vaid püüab suuga kinni ülespoole paisatud veejoa. Samuti ei pese õpilased käsi ühises riistast, vaid lasevad ventiiliga puhta vee kätele joosta. (6,lk.18)

Õppetöö algus määrati kindlaks ministri korraldusel ning selle põhjal algas kool enamasti septembri kuu jooksul, harva oktoobri alguses, lõpes aga tavaliselt mai lõpus või juuni keskel. Pika õppeaasta jooksul peeti kas kaks või kolm vaheaega - jõulud, lihavõtted ehk kevadpühad ja nelipühi ehk suvistepühad. Kuid lisaks nendele tuli sageli ette ka külmapühasid või oldi sunnitud õppetöösse vahet tegema mõne nakkushaiguse suure leviku tõttu.

1936/37 õppeaastal hakati suuremst tähelepanu, kui kunagi varem, pöörama õpilaste kasvatusemale. Ilmus noorsoo organiseerimise seadus, mis määras seaduslikuks õpilasorganisatsioonide tegevuse koolides. Ka koolist lahkunud noored

pidid olema koondatud kooli juures asuvaisse noorteühinguisse. 1934 a. loodi selleks "Käsmu Noorte Ühing".

(6, lk. 27)

Alice Pikkamäe mälestuste järgi olid 1937 - 1939 aastal koolis lasteringid. Poistel ja tüdrukutel eraldi. Poisse juhendas J. Kajaste ja tüdrukuid Ella Vaigu. Poissid õppisid sõlmi tegema, meremeeste eeskujul lippudega signaliseerima, morset, looduses lõket tegema ja laagriolukorras maast toidulauda ja istet kaevama. Tüdrukud korraldasid maskeraade, loteriisid, õppisid keetmist ja lauakatmist.

1939/40 õppeaastal ilmusid uued õppekavad, mis juhtisid enam tähelepanu õpilaste praktiliste teadmiste omandamisele. (6, lk. 31) Õppeaasta lõpuks oli vanematele õpilastele, IV-VI klassini, määratud eksamid: eesti keeles, matemaatikas ja vene keeles. Algkooli lõpetamise kohta anti välja lõputunnistus. (Lisa 7)

Järgmisel õppeaastal ei peetud jõulu- ega lihavõttepähi. Uue, Nõukogude, korra juures peeti nääripühi. Samal õppeaastal ilmusid uued õpikud. On ka teada, et õppetöö selles õppeaastal algas kell 9.00. Pimedal ajal, 1. novembrist 1. märtsini, algasid tunnid kell 10.00. Tunni pikkus oli 45 min. ning I klassil oli 4 tundi päevas.

Koolijuures loodi pioneeriorganisatsioon, nende juhiks oli kohalik kommnoor Gustav Ranniko. A. Pikkamäe mälestuste järgi oli alguses pioneere 8-9. G. Ranniko muretses loosungiriidet ja lastevanemate abiga ömmeldi pioneerirätikud. Pioneeritöötuse andmine toimus Käsmu Rahvamajas (end. Seltsimaja) avalikul aktusel. Pioneeriks võttis vastu ja rätid sidus kaela Vösu a/o sekretär Endel Leemets. Johannes Kajastu juhendamisel saadi ka esimese seinalehe-

ga hakkama. Kui algas sõda, kutsus G.Ranniko pioneerid kokku ja õpetas neile Käsmu topograafilise kaardi joonistamist. Pioneerivorme veel ei olnud. Kanti ainult pioneerirätte mille kinnituseks oli metallist pioneerimärk.

Edaspidi oli kool õpperaamatute ja vahenditega paremini varustatud, eeskätt Palmse vallavalitsuse toetusel. Kuid sõjaolukorra tõttu tuli olla kokkuvõidlik nende tarvitamisel.

1945/46 õppeaastal takistasid õppetööd sügisel hilja ilmunud õppekavad, mis olid laiaulatuslikumad kui eelmised. Takistavalt mõjus ka Käsmu kooperatiivi varustamine viihikute ja muude õppeabinõudega.

Peale sõda avanesid Käsmu noortele juba laiemad õppimisvõimalused. Käsmu lapsed õppisid Vösu mittetäielikus keskkoolis. Peale Vösu kooli lõpetamist suunduti edasi õppima kas Rakveresse või Tallinnasse.

Käsmu algkoolis jäi aasta-aastalt õpilaste arv väiksemaks. Ligi 15 aastat töötas koolis 4 klassi ainult ühe õpetajaga. Ühest koolitunnistusest on näha, et kaks aastat enne sulgemist õpiti koolis eesti keelt, kodulugu, aritmeetikat, joonistamist, laulmist, kehalist kasvatust, kirjatehnikat ja tööõpetust. (Lisa 8)

Koolijuhatajaks oli selle eelviimane õpetaja Hilda Klammas ning kool asus oma viimases majas Tõnikse talus.

KOKKUVÖTE

Käsmu küllakoolile jäi auväärne osa anda esimene haridus paljudele meiekandi laevajuhtidele ja laevastkuloojatele. Näiteks võiks tuua Priidik Jüriska - "Võitja" kapten (purjelaev), Aleksander Kasman - oli kapteniks aurikul "Linda", Eduard Kristenbrun - kapteniks aurikul "Nemrak", Jakob Lepni - oli kapteniks aurikul "Hilda", Paul Loorand - oli esimeseks tüürimeheks "Julia" ning veel paljud teised. Käsmu algkool andis esimesed teadmised ka kõigile nendele, kelle õppetegevus jätkus kõrgemates õppeasutustes. Ülikoolis õppijate arv kasvas pidevalt 1955 - 1984 aastani. Praeguseks on näiteks Tartu Riikliku Ülikooli lõpetanud 5 Käsmu noort, neist üks, Jaan Vaino, töötab TRÜ-s õppejõuna.

Käsmu algkool ning kohaliku rahva hea haridustase leiab mainimist ka ühes tolleaegses raamatuski.

"See on merimeeste küla Käsmu poolsaare idarannal. Kogu küla elumajad on suvimajade laadi nägusad ehitused. Külas on kaks koolimaja - merimeestekool ja algkool, ning seltsimaja. Külaelanikud on arenenud ja lahked inimesed, kes endid peaaesjalikult merest toidavad. Suvel teenitakse, talvel puhatakse." (8, lk. 382)

Praegu pakub külaelu kurba pilti. Sõja tõttu küla tühjenes, endised ametiasutused, mis kunagi Käsmus olid, on mujale üle viidud. Kohapeal on raske tööd leida, sellepärast on paljud noored mujale läinud. Ka va-

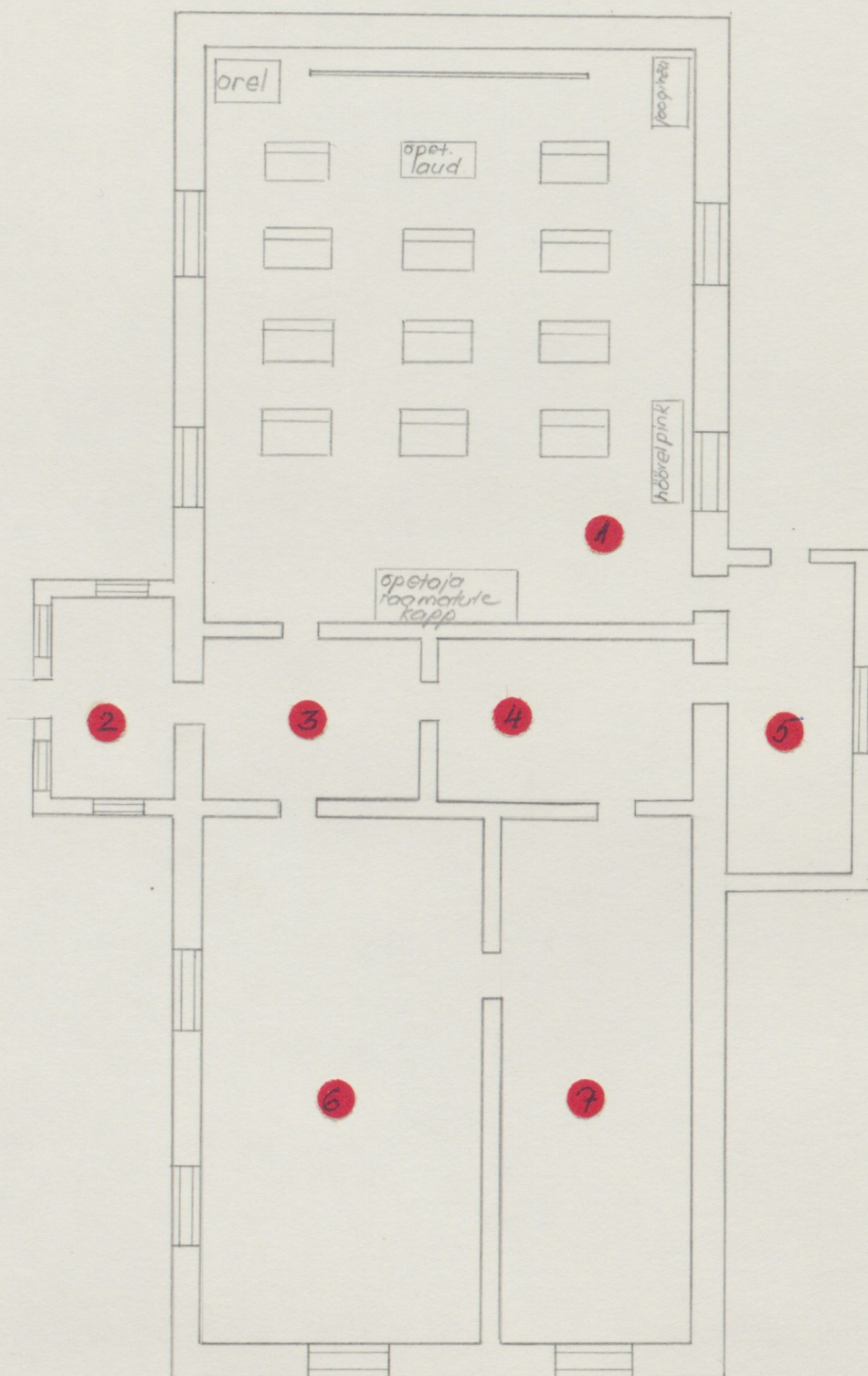
nemad inimesed lähevad linnadesse laste juurde elama. Tühjaks jäänud majad müüakse vöörastele suvilateks või asutustele puhkekodudeks. Praegu õpib Vösu koolis Käsmust ainult kolm last. Nii võib öelda, et Käsmu koolide ajast on vaid mälestus jäänud.

KASUTATUD KIRJANDUS JA ARHIIVIMATERJALID

1. ENSV Riiklik Ajaloo Keskarchiiv (RAKA) Tartus
F 855 N 1 s.ü.37
2. RAKA F 987 N 1 s.ü.3
3. RAKA F 987 N 1 s.ü.5
4. Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku ülesehitustöö nimeline Tallinna Riiklik Keskarchiiv (ORKA)
F 1108 N 3 T 858
5. ORKA F 3138 N1 s2929
6. ORKA F 4232 N27 T1
7. Rakvere Muuseum (RM) ~~580~~
59
8. Rosenberg, E Wirumaa - Rakvere 1924
U.-ü "Ühistrükikoda Rakveres" - 381 lk.

VALGE KOOLIMAJA RUUMIDE PAIGUTUS

1. Klassituba.
2. Algul lehtine koda, hiljem ehitati verandaks ümber.
3. Esik, selles õpetajale kuuluvas ruumis töimur ka kooliarsti vastuvõtt.
4. Õpetaja köök.
5. Koda.
6. Õpetaja elutuba, ka ühe klassikomplekti õppe-ruum.
7. Õpetaja magamistuba.

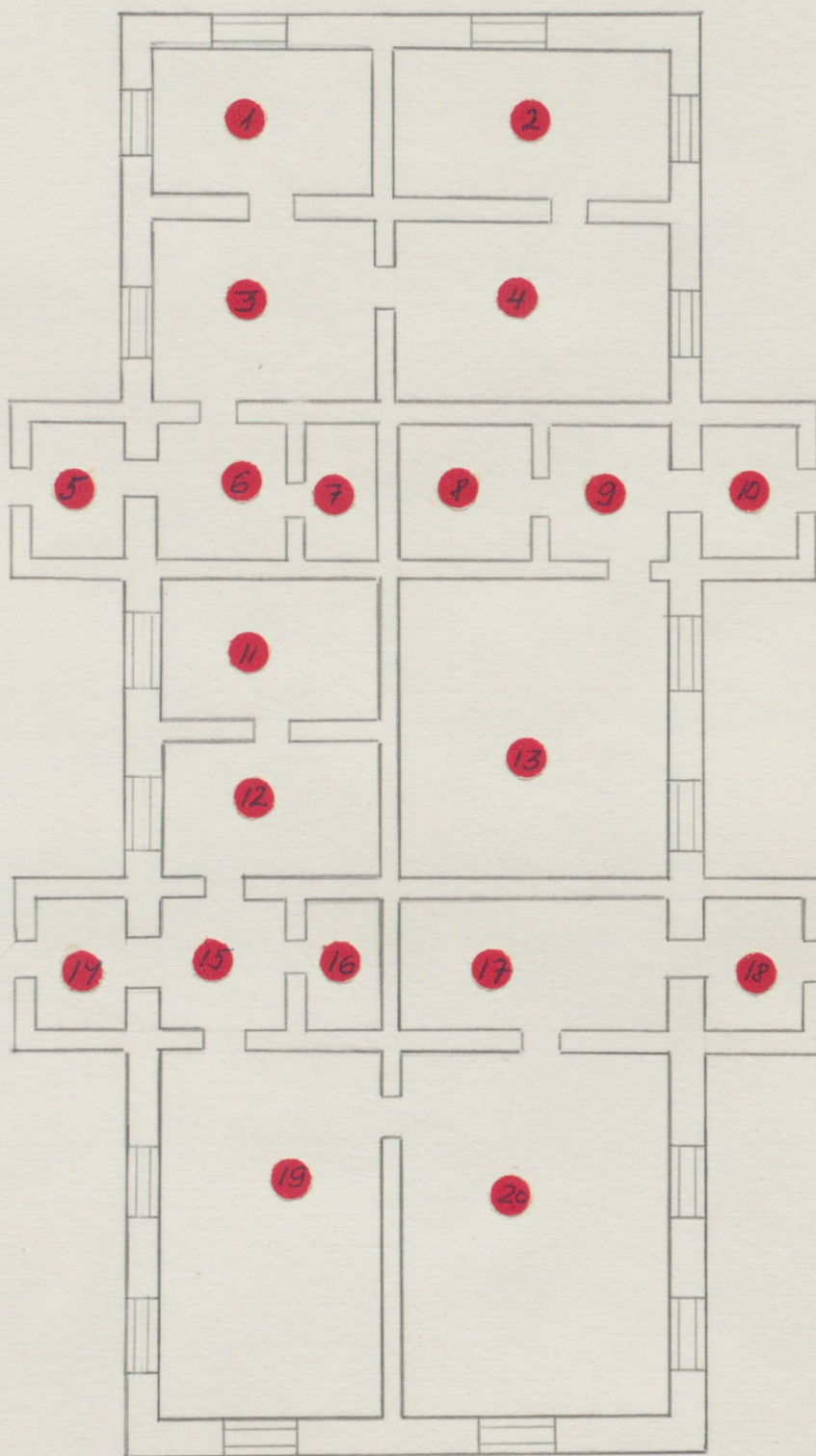

ITSA 2

LISA 3

KOOLIMAJANA KASUTUSEL OLNUD NUUDI TALU RUUMIDE
PAIGUTUS

1. Õpetaja tuba.
2. Õpetaja tuba.
3. Õpetaja söögituba.
4. Õpetaja elutuba.
5. Koda.
6. Õpetaja köök.
7. Sahver.
8. Trepikoda.
9. Esik.
10. Palkon.
11. Kaupmehe korter.
12. Kaupmehe korter.
13. Klassituba.
14. Koda.
15. Kaupmehe köök.
16. Sahver.
17. Koda.
18. Lahtine rõdu.
19. Kaupluse ladu.
20. Käsmu Tarvijate Ühisuse poeruum.

KÄSMU KÜLA PLAAN

1. Lepa	33. Tapu
2. Ajaotsa	34. Muru
3. Külaotsa (pölenud)	35. Viiperi
4. Kuusiku (viidud ära)	36. Tooma
5. Juurika	37. Meistri
6. Kepu	38. Endla
7. Liiva	39. Joosti
8. Vahemetsa	40. Vana koolimaja
9. Tambe (viidud külas
teise kohta)	41. Valge koolimaja
10. Sillaotsa	42. Lemeti
11. Otsa	43. Ässa (siin asusid
ajutiselt I - III klass)
12. Uuetoa	44. Nuudi (I - III klass ja
pood)
13. Pikapöllu (Eintrei
viimane elupaik)	45. Aaviku
14. Pöldma	46. Pihlaka
15. Rakovi suvila	47. Mäealuse
16. Eigi	48. Kadapiku (lammutatud)
17. Koidula	49. Kivist Merekooli maja
(praegu sõjaväeosa käsutuses)
18. Kalda	50. Majakas
19. Rünga	51. Sandbangi
20. Mäe	52. Kivibergi
21. Kingu	53. Klamasi
22. Kivila	54. Otsuustalu
23. Allika (Eintrei elas
siin sugulaste juures)	55. Pau
24. Bussijaam	56. Kiviku
25. Klaukse	57. Lepiku
26. Pällu	58. Vaabu
27. Eha	59. Mikenbergi
28. Preediku	60. Tülla
29. Vörkneeme	61. Lepa
30. Vahe	62. Vintri
31. Veeru	63. Lainela
32. Tõnikse (I-IV klass,
nõukogude ajal kooli
lõpp seal)	64. Värava
	65. Uustalu
	66. Dellingshauseni suvila
(pöles maha)

67. Loobu mõisa suvila (praegu Toila kalakombinaadi suvila)	104. Holmi
68. Käsmu metsekond	105. Holmi
69. Sinisalu	106. Seljaku
70. Kungla (ära viidud)	107. Vanapere
71. Vana "Kohvik"	108. Ristu
72. Tagavälja	109. Lilleberi
73. Okametsa	110. Käsmu kabel ja surnuaed
74. Käsmu rahvamaja	
75. Hiie	
76. Salu	
77. Nõmme	
78. Nurme	
79. Metsla	
80. Metsanurga	
81. Kalevi	
82. Kiigela	
83. Kindralikabel	
84. Kõrgemäe	
85. Vihuri	
86. Kaljula	
87. Männipõllu	
88. Vahtra (viidud Vösule)	
89. Laane	
90. Valli	
91. Sireli	
92. Välja	
93. Laurimäe	
94. Kröönberi	
95. Taamberi	
96. Keskküla	
97. Loigu	
98. Toomika	
99. Käsmu sideagentuur	
100. Sorru	
101. Põllu (viidud Loksale)	
102. Eimberi	
103. Kase	

Sa. *Mälviska, Alice. Püridiku t.*
 Saadud: 1) *Palmse* : valla Tütar-komiteele
 2) *Käsmu* : algkooli direktorile.

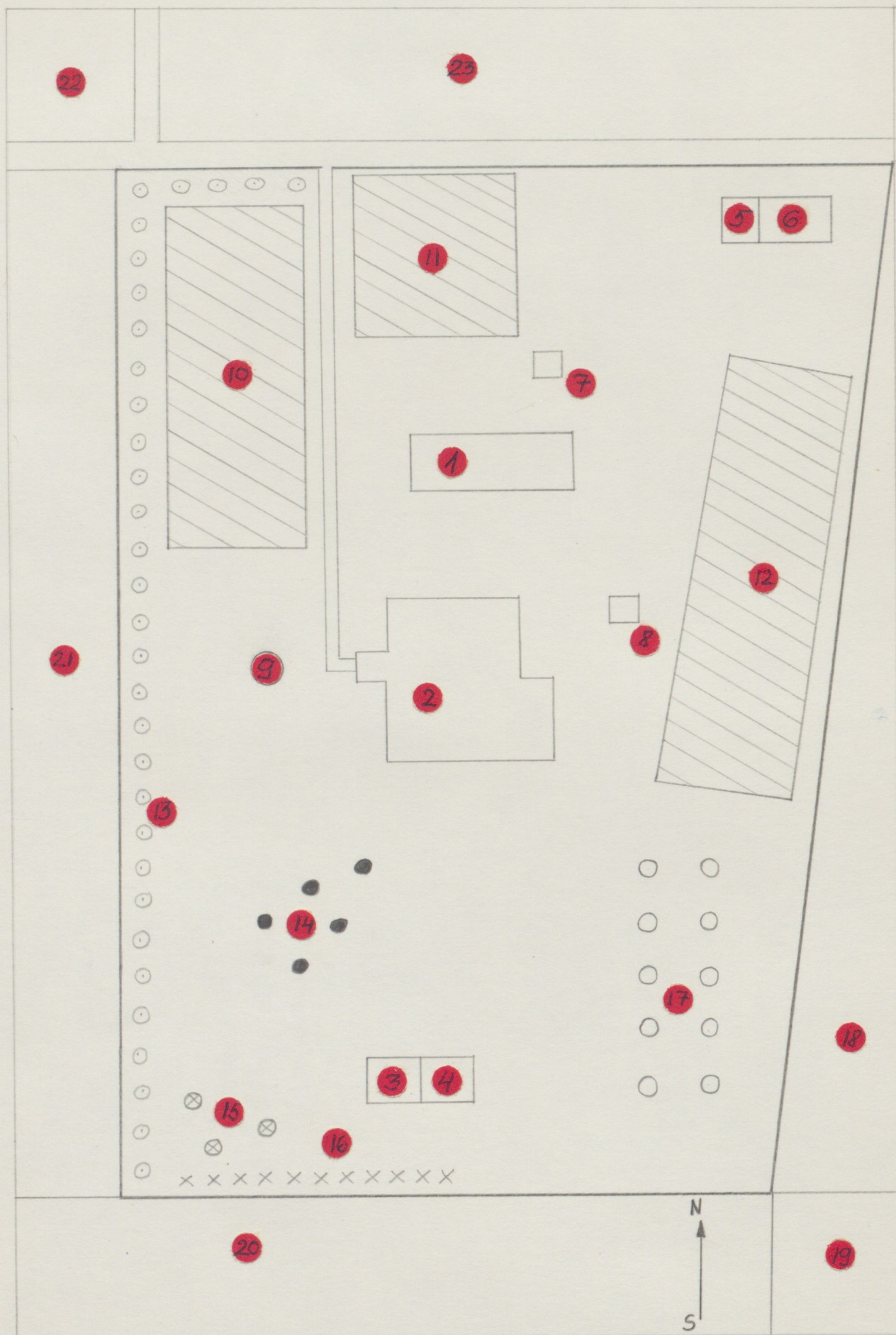
Virumaa TSN TK Haridusoskond teatab, et
 lo. olete. kinnitatud *Käsmu algkooli*
 õpetajaks õpetaja õpetajaks, arva-
 tes 1. septembrist 1950. a.
 Alus: Eesti NSV haridusministri lühikirj-
 nr. 6473-K "30." Aug. 1950. a.

K. J. J. J.
 Haridusoskonna juhataja.
 /H. Veltmänder/

R. K. K.
 Inspektor.
 /S. Koopere/

KOOLIÖUE PLAAAN

- 1.Vana koolimaja.
- 2.Uus ehk valge koolimaja.
- 3.Ait.
- 4.Kuur.
- 5.Heinakuur.
- 6.Laut.
- 7.Vana kaev.
- 8.Uus kaev.
- 9.Lipuvarras.
- 10.Koolipöld.
- 11.Pöld.
- 12.Aiamaa.
- 13.Kuusehekk.
- 14.Ilupuud.
- 15.Kased.
- 16.Hekk.
- 17.Öunaaed.
- 18.Lemeti pere õu.
- 19.Ässa pere.(Siin asus ajutiselt üks klassikomplekte.)
- 20.Ässa pere aia- ja põllumaa.
- 22.Nuudi pere.(Siin asus I-III klass)
- 21.Joosti pere õu.
- 23.Siin asus Käsmu viimane merekooli hoone. (Praegu sõjaväeosa.)

ALGKOOLI LÕPUTUNNISTUS

Selle tunnistuse omanik Reini Jüriska
õppis 1. oktoobrist 1931 a. kuni 28. maini 1938 a.
Kõasmu algkoolis, lõpetas algkooli

kuue klassi kursuse ja omandas sellega õigused, mis maksvate seaduste ja määrus-
tega on kindlustatud avalikkude algkoolide õpetajaile.

Reini Jüriska käitumine oli väga häa
ja tema edasijõudmine õppeaineis hinnati järgmiselt:

1. Eesti keel	<u>hää</u>
2. Usuõpetus	<u>hää</u>
3. Kodulugu	<u>rahuldav</u>
4. Matemaatika	<u>hää</u>
5. Looduseõpetus ja tervishoid	<u>hää</u>
6. Maateadus	<u>hää</u>
7. Ajalugu ja kodanikuõpetus	<u>väga häa</u>
8. Joonistamine	<u>hää</u>
9. Tööõpetus	<u>väga häa</u>
10. Laulmine	<u>hää</u>
11. Võimlemine	<u>hää</u>
12. _____	_____
13. _____	_____

Tunnistuse järgi on Reini Jüriska Eesti
Kaba riigi kodanik, sündinud 14. septembril 1922 a.
Kõasmus 28. mail 1938 a.

Nr. 9

Koolijuhataja:

J. Kõraste

Õppenõukogu liikmed:

W. Wäike

E. Tali

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUM

KLASSITUNNISTUS

Käsmu Alghkool.

(Kooli nimetus)

I

klass

Mare Pikkamäe.

(Õpilase nimi ja perekonnanimi)

1960./1961. õppeaasta

Õppeained	Edasijõudmine õppeaineis						Koond- hinne
	I vee- rand	II vee- rand	III vee- rand	IV vee- rand	Aasta- hinne	Eksami- hinne	
1. Eesti keel							
suuline	5	5	4	5	5		
kirjalik	4	4	3	4	4		
2. Kirjandus ja kirjan- duslik lugemine . .							
3. Vene keel							
4. Ajalugu							
5. Kodulugu	4	4	4	4	4		
6. NSVL Konstitut- sioon							
7. Aritmeetika	4	5	4	4	4		
8. Algebra							
9. Geomeetria							
10. Trigonomeetria . .							
11. keel							
12. Bioloogia							
13. Geograafia							
14. Füüsika							
15. Astronoomia							
16. Keemia							
17. Psühholoogia							
18. Joonistamine	4	4	3	3	3		
19. Joonestamine							
20. Laulmine	5	5	5	5	5		
21. Kehaline kasvatus .	4	5	5	5	5		
22. Kirjatehnika	4	3	3	3	3		
23. Tööõpetus	4	5	5	5	5		
24.							
25.							

	I õppe- veerandil	II õppe- veerandil	III õppe- veerandil	IV õppe- veerandil
Hoolsus	5	5	5	4
Käitumine	5	5	5	5
Klassijuhataja allkiri	H. Klamas	H. Klamas	H. Klamas	
Lapsevanema või hooldaja allkiri .	A. Piramäe	A. Piramäe		

Aasta lõppkokkuvõte ja märku-
sed (viiakse üle järgmisse klassi,
antud suvetöö, järeleksam, jae-
takse samasse klassi teiseks aas-
taks, välja heidetud)

Viaakse üle II klassi.

H. Klamas.

Otsus sügisel

(Kooli pitsar)

Kooli direktor